

העמק דבר לפרשת נשא

פרק ד (המשך)

פרק ד, כב

כב נְשֵׂא אֶת-רֵאשׁ בְּנֵי גְרֵשׁוֹן גַּם-הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם:

גם הם. משמעו שנשא כבודם באיזה פרט, כמו שנשא בני קהת במשא קודש הקדשים כך בני גרשון היו מיוחדים באיזה פרט יבואר בסמוך.
לבית אבותם למשפחותם. כאן הקדים לבית אבותם משום שיחוסו על מררי הוא משום שהיה בכור לאביו. מדרש רבה.

פרק ד, כג

כג מִן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמֵעֵלָה עַד בֶּן-חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקַד אוֹתָם כָּל-הַנָּא לְצָבָא צָבָא לְעֶבֶד עֲבָדָה בְּאֵהָל מוֹעֵד:

כל הבא לצבא צבא. בבני קהת ומררי כתיב כל הבא לצבא. וכאן כתיב לצבא צבא. ולאו דבר ריק הוא. והענין דיש לדעת דבני גרשון היו מיוחדים במעלה בשיר שבשעת עבודה. כמו בימי דוד ושלמה היה אסף מבני גרשון הראש קודם להימן מבני קהת ובביאורי על הספרי הוכחתי הכי מברייטא שם. וזהו משמעות לצבוא צבא. דצבא לחוד משמעו איזה התמנות של כל אדם בביתו או בעירו. ועוד משמעות צבא קיבוץ אנשים לדבר אחד כמו הנשים הצובאות (שמות לח, ח). ולצבוא צבא משמעו מצביאים את הקיבוץ. והיינו עבודת השיר דבקיבוץ כדאיתא בערכין פ"ב, מ"ו.

ובמדרש רבה (ו, ג) איתא לצבוא צבא אלו שוערים, לעבוד עבודה אלו משוררים. והיינו דכתיב כאן לעבוד עבודה. ולא כתיב לעבודה כמו בבני מררי, אלא כדרשת הגמרא בערכין דף י"א, א בפסוק עבודת עבודה. עבודה שבעבודה הוי אומר זה השיר ועוד עיין לעיל ג' כ"ב.

לעבוד עבודה. וכן בבני מררי כתיב (פסוק ל) לעבוד את עבודת אהל מועד מה שאין כן בבני קהת כתיב לעשות מלאכה. היינו משום דבני גרשון ובני מררי אם נתקלקל איזה דבר תקנו זה הכלי כדאיתא שבת פרק הבונה (קב, ב) בקדש שנפל בו דרנא. משום הכי מיקרי עבודה לעבודה שמכבר. מה שאין כן בבני קהת אם נתקלקל איזה כלי שרת לא היו

מתקנים אלא עושים מחדש כדאיתא פרשת המזבח מקדש דסכין שנפגם אין מתקנים משום הכי כתיב לעשות מלאכה מחדש.

פרק ד, כד

כד זאת עבדת משפחת הגרשני לעבד ולמשא:
לעבוד. עבודת התיקונים ולהעמיד בשעת הקמה.
ולמשא. בשעת מסע.

פרק ד, כה

כה ונשאו את-יריעת המשכן ואת-אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר-עליו מלמעלה ואת-מסד פתח אהל מועד:

מכסהו. הוא של עורות אילים מאדמים. ולמאן דאמר שלא היה אלא מכסה אחד עם התחש. מכל מקום נקרא זה של אילים מאדמים סתם מכסהו. משום שהיה מונח על רוב המשכן היינו על ההיכל. מה שאין כן עורות תחש לא היה מונח אלא על קודש הקדשים וזה מלמעלה כמו שכתבתי בפרשת תרומה.

פרק ד, כו

כו ואת קלעי החצר ואת-מסד פתח שער החצר אשר על-המשכן ועל-המזבח סביב ואת מיתריהם ואת-כל-כלי עבדתם ואת כל-אשר יעשה להם ועבדו:
כלי עבודתם. כלי האריגה וכדומה שנצרך לתקון.
ואת כל אשר יעשה להם. המעשה והתיקון עצמו. **ועבדו.** לא שיצוו לעשות אלא שהמה בעצמם יעבדו.

פרק ד, כז

כז על-פי אהרן ובניו תהיה כל-עבדת בני הגרשני לכל-משאם ולכל עבדתם ופקדתם עליהם במשמרת את כל-משאם:
ופקדתם עליהם במשמרת. ממונים שישמרו שיהיה המשא כפי הצווי על ידי אהרן ובניו.

פרק ד, כח

כח זאת עבדת משפחת בני הגרשני באהל מועד ומשמרתם בידי איתמר בן-אהרן הפהן:

ומשמרתם. ראש השמירה שיהיה הכל על מקומו ביד איתמר.

פרק ד, כט

כט בְּנֵי מְרִירֵי לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית-אֲבֹתֵם תִּפְקֹד אֹתָם:

למשפחותם לבית אבותם. כבר כתבנו טעם השנוי מלשון דכתיב בבני גרשון לבית אבותם למשפחותם. דיחס בני גרשון הוא משום שנולד ראשון לאביו משום הכי כתיב תחלה לבית אבותם. מה שאין כן בבני קהת ומררי.

פרק ד, לא

לא וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם לְכָל-עֲבֹדָתָם בְּאֵהָל מוֹעֵד קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעִמּוּדָיו וְאֲדָנָיו:

לכל עבודתם באהל מועד. וכן להלן ל"ג. משמעו משום דבני מררי היה עסק עבודה בפרוק והקמה מרובה מעסק המשא על העגלות משום הכי כתיב בלשון שנראה דמשאם טפל לגבי עבודת הקמה והפירוק.

פרק ד, לב

לב וְעִמּוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֲדָנֵיהֶם וְיִתְדֹתָם וּמִיתְרֵיהֶם לְכָל-פְּלִיָּהֶם וְלִכְל עֲבֹדָתָם וּבְשִׁמַּת תִּפְקְדוּ אֶת-כָּלֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם:

ומיתריהם לכל כליהם. שנצרך מיתרות לקפל הכלים שבידם. ולכל עבודתם. שנצרך מיתרות לתקן הקמת המשכן יפה וכדומה. ובשמות תפקדו וגו'. כל קרש נקרא בשם קרש א' ב' ג' וכדומה. כדי שבשעת הקמה יעמוד כל קרש שזכה לקנות מקומו שלא במקום אחר. והיינו דאיתא בירושלמי דמס' הוריות דקרש (פ"ג, ה"ה) של צפון לא עמד בדרום. וכן עמודים ואדנים. ועיין מה שכתבתי בספר שמות כ"ו כ"ד.

פרק ד, לג

לג זאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מְרִירֵי לְכָל-עֲבֹדָתָם בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּיַד אִיתְמָר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: בֵּיד אִיתְמָר וּגְו'. כֵּאֵן הִיָּה מִתְחַלֶּה נִמְסָר לֵאִיתְמָר. וְלֹא כְעֲבֹדַת בְּנֵי גֵרְשֹׁן שֶׁהִיָּה מִתְחַלֶּה עַפ"י אֶהֱרֹן וּבְנָיו.

פרק ד, לד

לד וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנָשִׂאֵי הָעֵדָה אֶת-בְּנֵי הַקֹּהֲתִי לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:
 וְנָשִׂאֵי הָעֵדָה. לחלוק להם כבוד כן הוא ברבה. שנראה מזה שנטפלו במנינים שהמה
 הלויים באים בשליחות כל ישראל בעבודת המשכן. וכדכתיב לעיל ג' z-n שעבודתם הוא
 משמרת בני ישראל.

פרק ד, לו

לו וַיְהִי פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם אֲלֵפִים שֶׁבַע מְאוֹת וְחֲמִשִּׁים :
 אֲלֵפִים וּגּו'. ביארנו לעיל טעם שהיה מעט לפי ערך מספרם מבן חודש משום שהיו כמה
 אנשים מבן שלשים שלא נפקדו לעבודה מפני פחד שלא היו ראויים לכך.

פרק ד, לז

לז אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲתִי כָּל-הָעֵבֶד בְּאַהֲל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל-פִּי ה'
 בְּיַד-מֹשֶׁה:

על פי ה' ביד משה. מה שנטפל אהרן במנין הקהתי. היה למוד ביד משה אף על פי שלא
 בא בדבור מפורש. כי אם שיהיו נמנים כמו בדגלים וכדומה דכתיב הדבור גם לאהרן.
 ומכאן מבואר משמעות ביד משה, וכמו שכתבתי בספר ויקרא סוף פרשת צו (ח,לו)
 ובפרשת שמיני (י,יא) ובפרשת בחקתי (כו,מו) עפ"י הגמרא כריתות (יג,ב) שאינו אלא
 בכח משה מה שלמד והוכיח מדבר ה'.

פרק ד, מ

מ וַיְהִי פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם אֲלֵפִים וְשֵׁשׁ מְאוֹת וְשָׁלְשִׁים:
 וַיְהִי פְקוּדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחוֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם. האי לבית אבותם מיותר. שהרי כבר כתיב
 בפסוק ל"ח, והרי בקהת ומררי לא כתיב שתי פעמים לבית אבותם. וכן בכל מספר
 השבטים בפרשת במדבר.
 אבל תחלה יש להבין השנוי דכתיב בקהת (פסוק לד) ובני גרשון (פסוק לח) למשפחותם
 ולבית אבותם. מה שאין כן בכל המקומות דכתיב לבית אבותם.
 אלא הענין דכבר ידוע משמעות לבית אבותם. דמשפחה של אביו ולא של אמו. וכדאיתא
 במס' ב"ב (קט,ב). אבל זה הפירוש אי אפשר לפרש אלא בלשון לבית אבותם א"כ הוא
 ביאור על למשפחותם אבל היכא דכתיב ולבית אבותם. הוא ענין בפני עצמו. שנפקדו

למשפחות וכל משפחה לבתי אבות. והטעם כי בקהת ובני גרשון היו מבני שלשים עד בן חמשים שנה. פחות לפי ערך שהיה מבן חודש ולמעלה. לפי ערך שהיה בבני מררי. והיינו כמו שכתבתי לעיל ד' ג' שלא הכל היו ראויים למשא הקודש. משום הכי היה בבני קהת עוד פחות לפי ערך מבני גרשון. מעתה מובן דהראויים ונמנים למשא ג"כ לא הכל היו ראויים לכל כלי קודש. ואינו דומה נושאי הארון הקודש לשארי קודש. וכן לפי ערך כל כלי קודש. תדע שהרי ידוע לשון המדרש בפרשת קרח שקרח היה מנושאי הארון. מבואר שלא כל בני הקהתי הנמנים היו ראויים לכך. וא"כ היו מתחלקים למשפחות. וכל משפחה לבתי אבות אלו לכלי קודש זו ואלו לזו. וכך היה בבני גרשון. מה שאין כן במשא מררי. מעתה דמשמעות ולבית אבותם דכתיב בבני גרשון היינו שנתחלקו לבתי אבות. הייתי אומר דמי שהיה מבני קהת ואמו מבני גרשון. ולא הגיע למשא קהת מחמת שלא היה ראוי לזה. מכל מקום הרי יכול להגיע למשא בני גרשון. משום הכי חזר ופירש הכתוב למשפחותם לבית אבותם דווקא משפחת בית אביו ולא בית אמו. מה שאין כן בקהת לא נצרך לפרש דמי שאמו מבני קהת לא היה נושא במעלת הקודש. שהרי רק בני קהת נבחר לזה ולא פחות ממעלתם.

פרק ד, מא

מא אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל-הָעֶבֶד בְּאֶהֱל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל-פִּי ה':

על פי ה'. ולא כתיב ביד משה. כבר ביארו חז"ל במדרש רבה (ו, ח). שלא ידע משה שכך הוא רצון ה' גם בבני גרשון. ומכל מקום עשה שלא כמצווה ועושה כמו שצירף את הנשיאים מדעת עצמו. אח"כ בבני מררי חלה עליו רוח יד ה' שכך הרצון בכל בני לוי. משום הכי כתיב גם בבני מררי ביד משה.

פרק ד, מט

מט עַל-פִּי ה' פָּקַד אֹתָם בְּיַד-מֹשֶׁה אִישׁ אִישׁ עַל-עֲבֹדָתוֹ וְעַל-מִשְׁאֹו וּפְקוּדֵי אֲשֶׁר-צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה :

פקד אותם ביד משה איש איש וגו'. בכח חכמתו וגדלו הכיר מי ראוי לעבודה זו ומי לזו. ופקודיו אשר צוה וגו'. וכן הממונים אשר צוה ה' לעשות כדכתיב לעיל כ"ז ופקדתם עליהם וגו'. גם זה נעשה בצווי למשה היינו ברוח הקודש זה יהיה ממונה על זה וזה על זה.

פרק ה

פרק ה, ב

ב צו אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַחוּ מִן-הַמִּחְנֶה כָּל-צְרוּעַ וְכָל-זָב וְכָל טֹמֵא לְנֶפֶשׁ:

צו את בני ישראל. משום שהוא דבר קשה לשלח חוץ ממחנה ישראל. משום הכי בעי זרוז, וכמו שכתבתי ריש פרשת צו.

כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש. במסכת פסחים (ז,ב) דרשין כל זב לרבות בעל קרי. כל טמא לנפש לרבות מגע שרץ. והא דכתיב כל צרוע. מיישבת הגמרא אידי דכתיב כל זב וכו'. ונראה דפרשה זו של שלוח טמאים אף על גב שנאמרה מיד ולדורות. מכל מקום משונה היה המעשה של אותה שעה מהדינים שלדורות. היינו במצורע לא הוזהרו לדורות אלא אותו מצורע שהוא טמא. כדכתיב בפרשת תזריע (יג,מה) וטמא טמא יקרא מחוץ למחנה מושבו. הא צרוע טהור אין מושבו חוץ למחנה. והמצורעים של אותו דור היה אפילו שנצטרעו לפני מתן תורה וא"כ היו טהורים כדתנן במס' נגעים רפ"ז אלו בהרות טהורות שהיו קודם מתן תורה. ומכל מקום איתא בנדריים (ז,ב) דעל כורחך הא דכתיב בדתן ואבירם כי מתו כל האנשים וגו' לא היו מצורעים וכתב הר"ן דאי משמעות מתו שנצטרעו א"כ היאך היו במחנה אח"כ. וכבר תמה על זה בעל שאילת שלום סי' פ"ח אות צ"ב שהרי היו טהורים. אבל הישוב הנכון על זה דודאי באותו דור נצטוו על שלוח כל צרוע. וכן הא דקיימא לן דזב משתלח חוץ למחנה לזיה וטמא מת רק ממחנה שכינה. כל זה אינו אלא לדורות אבל באותו דור על כורחך אזהרה לישראל שישלחו טמאי מת אינו ממחנה שכינה. שהרי לזיה היו שומרים סביב וישראל היו חונים מנגד. אלא היו מוזהרים לשלחם ממחנה ישראל ולא כמו לדורות. תדע שבמלחמת מדין הזהיר משה לשבי מלחמה שיחנו מחוץ למחנה כל הרג נפש וכל נוגע בחלל ועוד עיין בסמוך פסוק ד'. ולהלן ל"א י"ט מה שכתבתי עוד בזה.

ומעתה משמעות כל צרוע מתיישב שפיר לאותה שעה. אלא בשביל לדורות צ"ל אידי כו' וכיוצא בזה נתבאר בספר ויקרא (פרק יז) בפרשת שחוטא חוץ יע"ש. וכיוצא בזה ביאר הגר"א ז"ל בפרשת אחרי (טז,כג), פסוק ובא אהרן אל אהל מועד. במה שהעלו חז"ל שאינו כסדר היום ע"ש.

פרק ה, ג

ג מִזְכֹּר עַד-נִקְבָּה תִּשְׁלַחוּ אֶל-מַחוּץ לַמִּחְנֶה תִּשְׁלַחוּם וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת-מִחְנֵיהֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי

שֵׁכֵן בְּתוֹכָם:

עד נקבה. אף על פי שלא חלק הכתוב בין איש לאשה בכל אזהרות. מכל מקום בשביל מצורע דכתיב בפריעה ופרימה והצרוע אשר בו הנגע וגו' והדרש מצורע חייב בפריעה

ופרימה ואין מצורעת בפריעה ופרימה והייתי אומר דכמו כן נדרש בסיפיה דקרא מחוץ למחנה מושבו. משום הכי כתיב עד נקבה.

אל מחוץ למחנה. האי אל מיותר ללמדנו שלא נימא שישלחום הרחק מן המחנה כדי שלא יזיק וכדאיתא בכתובות סוף פרק המדיר (עז,ב) דאזיר המצורע מזיק. ומשום הכי כתיב ריש פרשת מצורע (יד,ב) והובא אל הכהן. משום דדרך המצורע לשבת הרחק הלאה מאדם העיר. והכהן יצא אל מחוץ למחנה היינו סמוך ופירוש הכתוב כאן שלא הוזהרו לצאת אלא סמוך חוץ למחנה. ורק ולא יטמאו וגו'. ולא משום היזק.

פרק ה, ד

ד ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל-מחוץ למחנה כאשר דבר ה' אל-משה כן עשו בני ישראל:

וישלחו אותם אל מחוץ למחנה. ולא נתייראו מאוירו. אלא סמוך למחנה. **כאשר דבר ה' אל משה וגו'.** מלבד שהוא מיותר. עוד משונה הלשון כאן מכל המקומות דכתיב כאשר צוה ה' את משה. והיינו משום שבכל מקום בא הכתוב ללמדנו שעשו כפי הקבלה שהיה למשה לבד הדבור שבכתב. וכמו שכתבתי בספר ויקרא ח' ה' שע"ז כתיב זה הדבר אשר צוה ה' לעשות יע"ש. אבל פרשה זו אף על פי שבאו הרבה קבלות בתורה שבע"פ, אבל כ"ז היה לדורות. מה שאין כן באותה שעה עשו כאשר דבר ה' אל משה. היינו שטחיות הפרשה בתורה שבכתב דמשום הכי כתיב כאשר דבר ה' אל משה כמו שכתבתי בכמה מקומות ולהלן בפסוק אחרון בסדרה זו (ז,פט) דמשמעו זה הלשון בדבור שבכתב [וכמו כן נתבאר בספר ויקרא י' פסוק ה'] וכפי המשמעות נשתוו דין מצורע וזב וטמא מת הכל חוץ למחנה ישראל. וכל צרוע אפילו טהור. וכמו שכתבתי לעיל ב' [ואל תדיחני מדאיתא בירושלמי מכות פ"ב ה"ו בכל מקום שנאמר דבור חידוש מקרא שם. דשם אין הפירוש חידוש הלכה אלא חידוש מקרא. היינו פרשת מדברי תורה מפי ה']].

פרק ה, ו

ו דבר אל-בני ישראל איש או-אשה כי יעשו מכל-חטאת האדם למעל מעל ביהוה ואשמה הנפש ההוא:

מכל חטאת האדם. מחטאות שהאדם עלול לחטוא בהם. היינו כחש בדבר שבממון וכדאיתא בב"ב (קסה,א) רוב בגזל.

למעול מעל בה'. והוא יוסיף לזה החטא שישבע שבזה נקרא מעילה משום דשבועה קונה עכ"פ שחייב באונסין כדאיתא ב"ק (קו,א). ועתה ימעול בה'. במה שנשבע בה'.

ואשמה. תכיר שהוא אשם בדבר. וכפרש"י ויקרא ה' כ"ג על הפסוק והיה כי יחטא ואשם.

פרק ה, ז

ז וְהִתְוֹדוּ אֶת-חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהָשִׁיב אֶת-אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְחִמֵּשְׁתּוּ יֶסֶף עָלָיו וְנָתַן לְאֲשֶׁר אָשָׁם לוֹ:

והתודו את חטאתם וגו'. לא את המעל בלבד שמביא הקרבן על זה, אלא גם עיקר החטא הקודם. וכמו שכתבתי בספר ויקרא (ה,ו) בפרשת קרבן עולה ויורד. ומשום הכי כתיב מצות ודוי בשתי פרשיות אלו אף על פי שהוא הדין בחטאת.

פרק ה, ח

ח וְאִם-אִין לְאִישׁ גָּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו הָאָשָׁם הַמוֹשֵׁב לִיהוֹה לִפְהֶן מִלְּבַד אֵיל הַכֹּפְרִים אֲשֶׁר יִכְפֹּר-בּוֹ עָלָיו:

ואם אין לאיש גואל. יותר היה ראוי לכתוב קרוב או יורש. אלא בא ללמדנו דדין גאולה תלוי בירושה דאף על פי דבשניהם מבואר לשון משפחה. וידענו (יבמות נד,ב) דדוקא מפחת אב קרויה משפחה ולא משפחת אם. מכל מקום עדיין לא ידענו אלא להקדים משפחת אב למשפחת אם. אבל לעקור משפחת אם לגמרי פליגי בכ"ב דף קי"ד ב'. ומבואר שם קראי למר ולמר. והכל בירושה. ולמדנו מהאי קרא דגאולה שוה לירושה למר ולמר.

לה' לכהן. פירש רש"י קנאו השם ונתנו לכהן והנפקא מינה בזה שאין הכהנים יכולין לומר הרינו כאלו נתקבלנו כל זמן שלא ניתן לה'. ולא כמו שהבינו התוס' בדעת רש"י דלאו ממון בעלים הן והדברים עתיקין.

מלבד איל הכפורים וגו'. ללמדנו דכמו איל הכפורים לכהן שבמשמר. כך האשם המושב אף על פי שהוא חולין. ועיין בסמוך.

פרק ה, ט

ט וְכָל-תְּרוּמָה לְכָל-קֹדֶשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לִפְהֶן לוֹ יִהְיֶה:

וכל תרומה וגו'. לפי הפשט ענין שני הכתובים הללו. ומה שהגיעו לכאן. הוא באשר דקדשי המקדש ניתנו לכהנים המשמר שעובדים בקרבן. מה שאין כן קדשי הגבול שאין לכהנים עסק בהם הרי זה לבעלים ליתן לכל כהן שירצה. זולת גזל הגר ושנלמד ממנו היינו שדה החרם כדאיתא בערכין (כח,א) משום הכי פירוש כאן הכתוב דזולת גדל הגר

כך הדין. דכל תרומה וגו' אשר יקריבו לכהן. היינו שמוכרחים להביא אליו לעשות בו מעשה. אזי לו יהיה. מי שעושה או ראוי לעשות. אבל.

פרק ה' י

י ואיש את-קדשיו לו יהיו איש אשר-יתן לפהו לו יהיה:

ואיש את קדשיו. שאין בהם מעשה הכהנים כלל אלא הוא עצמו גומר קדושתו. **לו יהיו.** שלו המה ופירש הכתוב שאין הכונה לו ממש אלא איש אשר יתן לכהן שירצה. **לו יהיה.** אבל בלי נתינת כהן כלל אינו שלו.

(הרחב דבר: היינו דאיתא בנדריים דף פ"ה א' הטעם שאין יכול להדיר כל הכהנים מתרומתו משום דקא אתי למיסרא עליהו שוויא עפרא בעלמא. ופירוש בשאלתות דרב אחאי פרשת קרח דלישוויה עפרא לא קניא ליה. פירוש, דלזה האופן אין התרומה לבעלים כלל. ואינם שלו אלא ליתן לכל כהן שירצה. אבל לא להשליכם לנהר והוא הדין לאסור עליהם ולעשות עפרא להם. והכי איתא בירושלמי פסחים פ"ד יפרישנה וישליך לאשפה, כלום אדם מפיקר דבר שאינו שלו. והן הן דברי הירושלמי נדרים פ"א דמקשה ג"כ למאן דאמר שאדם יכול יתן מעשרותיו בטובת הנאה, אמאי כהנים ולויים נהנים לי יטלו בע"כ ומשני פתר לה באומר אי אפשר ליתן מתנה כל עיקר. פירוש שדומה שאומר הכי. והרשב"א והר"ן פירשו הא דאיתא בגמרא דילן שוויא עפרא בעלמא שעשה על עצמו כהפקר. ופלפלו בזה הרבה. אבל העיקר דש"ס דילן בשיטת הירושלמי אזיל. דשווי' עפרא על הכהנים וזה אין רשות לבעלים. ויותר מזה כתבנו בהעמק שאלה פרשת קרח.)

ועדין אין לשון המקרא מרווח. והכי מיבעי ואיש את קדשיו לו יהיו לכהן אשר יתן לו יהיה. אלא בא ללמד עוד על פירוש תרגום אונקלוס וגבר ית מעשה קודשיה כו' פירוש מעשר הבהמה שהן קודש ולבעלים ומכל מקום **איש אשר יתן לכהן.** שיהא רצונו בכך **לו יהיה** שלא נימא דמעשה בהמה הוא כשאר שלמים ופסח דמצוה לבעלים לאכול. והרי מברכין אקב"ו לאכול את הזבח. וא"כ אסור ליתן לכהן. אבל לא כן מעשר בהמה אם ירצה נותן לכהן. והוא פסוק מפורש בדה"י ב' ל"א ו' ובני ישראל ויהודה היושבים בערי יהודה גם הם מעשר בקר וצאן וגו' הרי הביאו לבהמ"ק לכהנים. וכיוצא בזה ביארנו להלן ט"ו כ"ה בשעירי עבודה זרה עיי"ש. ובפרשת קרח י"ח י"ט במה שהרבו לתרום עיי"ש.

פרק ה, יב

יב דָּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי-תִשְׁטָה אֶשְׁתּוֹ וּמַעְלָה בּוֹ מַעַל:
כי תשטה אשתו. שתעשה דברים מכוערים. והוא שטוי מבעלה ואח"כ. **ומעלה בו מעל.**
 ידוע דמעילה הוא יציאה מרשות לגמרי. שתאסר לגמרי עליו. ולא נימא דבשיטוי לחוד
 נאסרה לגמרי עליו באין עצה. משום הכי מפרש הכתוב עוד ושכב וגו' שלא נאסרה אלא
 אם שכב וגו'.

פרק ה, יג

**יג וְשָׁכַב אִישׁ אֶתְהָ שְׁכֵב־זָרַע וְנָעַלְמָ מְעִינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתַּרְהָ וְהִיא נִטְמָאָה וְעַד אֵין בָּהּ
 וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׁה:**

ושכב איש אותה שכבת זרע ונעלם מעיני אישה וגו'. לפי הפשט אין המקרא מסודר
 שהרי אחר ששכב ודאי היאך אמר שהוא ספק. אלא ושכב קאי על הקרא דלקמיה היאך
 ומעלה בו מעל שתצא מרשותו. היינו אם ושכב וגו'. ואמר הפסוק דבמה ששטית בדברי
 כיעור תגיע גם לידי מעילה ע"י ושכב וגו'. ועיין בסמוך.

והנה ראוי היה לכתוב ושכב איש עמה. דמשמע דוקא ברצון ולא באונס כמו שכתבתי סוף
 פרשת מצורע ולא היה נצרך לכתוב והיא לא נתפשה. אלא בא לדרוש אותה שכיבתה
 אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה. כדאיתא ביבמות (צה,א).

ונעלם וגו'. כמו אם נעלם מעיני אישה אם שכב איש או לא. וגם **ונסתרה והיא נטמאה.**
 במה שנסתרה נטמאה ונאסרה על בעלה. ומפרש שני תנאים לזה הספק. **ועד אין בה.**
 דאם יש עד יצא מגדר ספק. **והיא לא נתפשה.** דאם באונס נסתרה לא נאסרה. וקאי זה
 התנאי גם על ושכב איש וגו'. ומשום הכי כתיב ושכב וגו' בזה המקרא ושלא בסדר. כדי
 שיהא זה התנאי גם על ונסתרה גם על ושכב.

פרק ה, יד

**יד וְעָבַר עָלָיו רוּחַ-קְנָאָה וְקָנָא אֶת-אֶשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָאָה או-עָבַר עָלָיו רוּחַ-קְנָאָה וְקָנָא
 אֶת-אֶשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה:**

ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו. פרש"י וקנא הוא התראה שלא נאסרה בסתירה
 אם לא שהתרה בה שלא תסתרי. אכן לפי זה אין לשון המקרא מבואר וקנא את אשתו
 והיא נטמאה או עבר עליו רוח קנאה וגו' והיה צריך לכתוב וקנא את אשתו והיא נטמאה או
 לא נטמאה. או כל זה מיותר שהרי כבר כתיב ונעלם מעיני אישה. אלא עיקר פירש וקנא
 הוא כמו אל קנא וכמו המקנא אתה לי. ויקנא ה' לארצו. שמשונה משמעות אל קנא.

ממשמעות המקנא אתה לי ויקנא ה' לארצו. דאל קנא משמעו מקנא לכבודו וכועס על המורדים. המקנא אתה לי בשביל כבודי. ויקנא ה' לארצו שחושש לטובת ארצו ומרחם עליה. וכאן משמעות וקנא את אשתו. הראשון הוא כמו ויקנא ה' לארצו. שחושש לה מה שנאסרה עליו ע"י דברים מכוערים והיינו. והיא נטמאה. ולשיטת הירושלמי מס' סוטה נאסרה ממש בדברים מכוערים. ולשיטת ש"ס דילן דשיטת רוב פוסקים שמותרת לבעלה מכל מקום לכולי עלמא היא מגונית בעיניו שהרי ראוי ומצוה להקפיד וא"כ רוצה באהבתו אותה להכשירה לו ע"י ידיעתו בברור שלא נבעלה. או להיפך. עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו. ומשמעות זה הקנוי כמו אל קנא שכעס עלי' אף על פי והיא לא נטמאה. שלא עשתה דברים מכוערים שהיא חייבת בדבר. אלא הוא כעס עלי'. זהו פירש המקרא לפי פשוטו. ומכל מקום ממילא למדנו דבכלל וקנא הוא התראה. שאין לפרש ונסתרה והיא נטמאה בלא התראה. א"כ הרי לא גרם הוא כלל שתאסר עליו. ולמאי כתיב וקנא את אשתו. ולא שייך שני אופנים הללו. אלא ודאי אינה נאסרת אלא ע"י התראה וגם זה נכלל בפירוש וקנא. ומעתה פירש המקרא דבשני אופנים נאסרה בסתירה והותרה ע"י תורת הפרשה. בין שעשתה דברים מכוערים והוא קנא כדן. בין שלא עשתה כלל והוא קנא שלא כדן וכראוי ועוד עיין להלן כ"ט ל'.

פרק ה, טו

טו וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ אֶל-הַכֹּהֵן וְהִבִּיא אֶת-קַרְבָּנָהּ עֲלֶיהָ עֲשִׂירַת הָאֵיפָה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא-יִצַק עָלָיו שָׁמֶן וְלֹא-יִתֵּן עָלָיו לֶבְנָה כִּי-מִנְחַת קִנְיָת הוּא מִנְחַת זָכְרוֹן מִזְכָּרַת עוֹן:

כי מנחת קנאת הוא. אם טהורה היא ובחנם הקפיד הבעל, משום הכי אין רצון ה' לקבל ממנו מנחה מהודרה. משום שלא ראוי לקנא בחנם. ואם נטמאה בדברים מכוערים וגרמה לזה שיקנא הבעל בצדק. מכל מקום. **מנחת זכרון מזכרת עון** הוא. ואין שום קרבן בא לרעה כי אם לטובה. שהרי בזמן שאדם מישראל מצטער שכינה מה לשון אומר קלני מראשי כו'.

פרק ה, טז

טז וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִעֲמִדָהּ לִפְנֵי ה':

והעמידה לפני ה'. להגיד לה מוסר ותוכחה אולי תודה ואם לא תודה אזי.

פרק ה, יז

יז וְלָקַח הַפֶּהּן מִיָּם קִדְשִׁים בְּכָל־חֶרֶשׁ וּמִן־הַעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַפֶּהּן וְנָתַן אֶל־הַמִּיָּם:

ונתן אל המים. לא כתיב מי המרים המאררים. דבעסק הכהן לעצמו אין צריך לפרש תכונת המים.

פרק ה, יח

יח וְהֶעֱמִיד הַפֶּהּן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה' וּפָרַע אֶת־לֵאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפְּיָהּ אֶת מִנְחַת הַזָּבָרוֹן מִנְחַת קְנָאת הוּא וּבְיַד הַפֶּהּן יִהְיוּ מֵי הַמְּרִים הַמְּאָרְרִים:

את מנחת הזכרון. כאן הקדים הכתוב טעם הזכרון. דמשום הכי יעמיס עליה המשא כדי שתזכור שהיא מזכרת עונה ותודה. וכאן פירש. **מנחת קנאות היא.** קנאת המקום שלא חסה על שמו שנמחק.

וביד הכהן יהיו מי המרים המאררים. מבואר במדרש רבה וברמב"ם הל' סוטה (ג,יד) שאוחז בכל זה העת שהמנחה על כפיה המים נגד פניה ומודיע לה תכונת המים שהמה מרים המאררים.

פרק ה, יט

יט וְהִשְׁבִּיעַ אֶתְּהָן וְאָמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב אִישׁ אִתְּךָ וְאִם־לֹא שָׁטִית טְמֵאָה תַּחַת אִישׁ הַנָּקִי מִמֵּי הַמְּרִים הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה:

אם לא שכב איש אותך. לא קאמר עמך אלא אותך דמשמעו אפילו בעל כורחה דאפילו אם בעלה בעל כורחה ומותרת לבעל. מכל מקום היא ראויה לעונש. שהרי היא גרמה לדבר שהלכה עמו למקום סתירה.

ואם לא שטית וגו'. שלא היו אפילו דברים מכוערים. ובחנם גרם הבעל לדברים אלו. אזי הנקי. עצתי שתשתה כדי לנקות את עצמך, ולא לחוש למחיקת השם, שכך הוא רצונו וכבודו ית'. ומכלל ברכה זו אתה שומע קללה היינו באם היו דברים מכוערים שהביאה לידי כך. או נסתרה ברצון ושכב הבועל אותה באונס. בזה האופן אין הכהן מיעצה לשתות. ומכל מקום אין מאררה בקללה הסמוכה בפירוש. אלא תענש לפי ערך החטא. וה' צדיק שופט צדק.

(הרחב דבר: ועפ"י זה מבואר הא דאיתא בסוטה (יז,א) מהאלות למדנו לכתוב קללות שבאות מחמת ברכות ולא נתבאר מאי נפקא מינה. אחר שפירש הכתוב הקללות. וכן אינו מובן יפה הא דמקשה שם ובכמה מקומות הא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן.

ומשני חנקי כתיב. והרי כאן מבואר כפילות התנאי ואת כי שטית ופרש"י בקידושין (סב,א) דבשבועה קמייטא שאין בה אלה לא כתיב הקללה. ויש להקשות על זה שאין הדבר פשוט בסוטה (יח,א) דמשונה שבועה ראשונה מהשניה ורבה הוא דהעלה זה והאיך סתים הגמרא כל כך בקושיא ואינו מפרש דבשבועה שאין בה אלה לא כתיב הכפל. וגם הא גופא קשיא למה לי שבועה שאין עמה אלה והרי בשבועה שיש עמה אלה ביאר רב אשי שם דהשבועה בפני עצמה ואלה בפני עצמה. ולדברינו הכי פשטא דקרא דבאופן השלישי שאין בה אלה המפורש בקרא. אלא יוצאה מברכה ועל זה קאי שבועה שאין עמה אלה, והרי זה האופן אי אתה שומע לר"מ. ומשני חנקי כתיב. אלא שלפרש"י דתנקי קאי על כי שטית אי אפשר לפרש כמו שכתבתי. אבל לפ' התוס' דתנקי הוא בפני עצמו והכהן היה מפרשה מתפרש יפה כמו שכתבתי).

פרק ה, כ

כ וְאֵת כִּי שְׁטִית תַּחַת אִישׁ וְכִי נִטְמְאת וַיִּתֵּן אִישׁ בְּךָ אֶת-שְׁכַבְתּוֹ מִבְּלַעְדֵי אִישׁ:
ואת כי שטית וגו'. שהיו דברים מכוערים. וגם ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך. היינו שנבעלת ברצון כמו שכיבת אישך. אז והשביע וגו'.

פרק ה, כג

כג וְכָתַב אֶת-הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בְּסֵפֶר וּמָחָה אֶל-מֵי הַמְּרִים:
ומחה אל מי המרים. כאן דמיירי במעשה הכהן לעצמו. הרי מיותר להודיע תכונת המים. והרי משום זה לא פירש הכתוב שהם מים המאררים. וא"כ למאי כתיב מי המרים. אלא מכאן למדו בסוטה (כ,א) דצריך שיתן דבר מר במים. וכן הוא במדרש רבה (ט,כ) זה הדרש בדיוק על זה הכתוב. ובחנם נתקשה בזה הרמב"ן ז"ל.

פרק ה, כד

כד וְהִשְׁקָה אֶת-הָאִשָּׁה אֶת-מֵי הַמְּרִים הַמְּאָרְרִים וַבָּאוּ בָּהּ הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים לְמְרִים:
והשקה את האשה וגו'. אחר שכבר מחק את השם. יראה הכהן שתשתה אחר שיקריב את המנחה ולא יטיל ספיקות ופתוים שלא תשתה. אלא בודאי תשתה. וגם ובאו בה. ולא יחוס עליה. זהו לפי הפשט. אמנם רבו הדעות בסדר מעשה זו ובפירוש הפסוקים.

פרק ה, כז

כז והשקה את-המים והיתה אם-נטמאה ותמעל מעל באישה ובאו בה המים המאגרים למרים וצבתה בטנה ונפלה ירכה והיתה האשה לאלה בקרב עמה : והיתה אם נטמאה. בדברי כעור המביא לטומאה. וגם ותמעל מעל באישה. בביאה.

פרק ה, כח

כח ואם-לא נטמאה האשה וטהרה הוא ונקתה ונזרעה זרע:

ואם לא נטמאה האשה. בדברי כעור.

וטהורה היא. שלא נבעלה.

ונקתה. הא אם היו דברי כעור אלא שלא נבעלה. תקבל עונשה לפי החטא. וה' שופט צדק.

פרק ה, כט

כט זאת תורת הקנאת אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה:

אשר תשטה אשה וגו'. בדברי כעור. ואסורה לבעל מעיקר הדין בלי סתירה ובדיקה לדעת הירושלמי ולתלמוד דילן לרוב הפוסקים הוא מצד דעת יפה להקפיד ולחקור ע"ז. ובזה הבדיקה מתברר יפה.

פרק ה, ל

ל או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה וקנא את-אשתו והעמיד את-האשה לפני ה' ועשה לה הפהן את כל-התורה הזאת:

או איש אשר תעבור וגו'. להיפך שהיא כשרה לגמרי אלא שהבעל קנא ואסרה עליו בסתירה זו עד שהעמיד וגו'.

פרק ה, לא

לא ונקה האיש מעון והאשה ההוא תשא את-עונה:

ונקה האיש מעון. לכל אופנים. אם באמת נטמאה בביאה והמים לא בדקו מאיזה סיבה אין לו לחוש. ואם היא כשרה לגמרי והוא אסרה עליו והביא ליד כך מכל מקום מנוקה הוא מעון מחיקת השם.

והאשה היא וגו'. באופן הראשון כמשמעו עון טומאה ולא דמי לפסולי כהונה דנשים מוזהרות על האנשים. הא כל זמן שאין האנשים מוזהרים אין איסור גם לשנים כמו שכתב התוס' בשם רא"מ שלהי מס' נדרים. אבל כאן אם היא באמת טמאה תשא את עונה.

ובאופן השני תשא את עונה שנסתרה אחר הקנני והיא גרמה לידי זה. והכי איתא בספרי שמעון בן עזאי אומר בטהורה הכתוב מדבר הואיל והביאה עצמה לידי דברים הללו כו'.

פרק ו פרק ו, ב

ב דָּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוּ-אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא לְנָדַר נָדַר נְזִיר לְהִזִּיר לַיהוָה:
כִּי יִפְלֵא. כבר ביארנו בפ' אמור (כב, כא) ובפ' בחקתי (כז, ב) שמשמעו שעושה דבר למצוה ואינו לרצון לה' אם לא בדרך פלא שהשעה או הענין נחוץ לכך.
לְנָדוּר נָדַר נְזִיר לְהִזִּיר לַה'. אריכות לשון הוא ולפי הפשט שני אופני נדרים המה או נדר נזיר או נדר להזיר. והאי לה' קאי על שני אופני הנדר. וביאור שני האופנים. היינו סתם נדר נזיר. הוא מקובל לחז"ל סתם נזיר שלשים יום ואין צריך לפרש. אלא הריני נזיר לה'. אבל אם יותר מזה צריך לפרש כמה או לעולם. על זה כתיב להזיר. שמפרש כמה יהי נזירותו. ולפנינו יבואר כמה המקרא מדייק בשנוי לשונות אלו.

פרק ו, ג

ג מִיֵּין וְשָׁכַר יִזִּיר חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ שֶׁכָּר לֹא יִשְׁתָּה וְכָל-מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה וְעֲנָבִים לַחִים וַיִּבְשִׂים לֹא יֹאכְל :

מִיֵּין וְשָׁכַר יִזִּיר. האי יזיר מיותר, והכי מיבעי יין ושכר וחומץ יין לא ישתה, מכאן למדו חז"ל לך לך אמרי לנזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב. ומשמעות יזיר כאן היא מובדל לגמרי, כמו וינזרו מקדשי וגו' (ויקרא כב, ב). ודבר זה אינו בשאר נדרים מאיזה דבר מאכל כדמוכח מתוספתא דמאי (סוף פרק ב') והובא בבאורי הגר"א או"ח סי' תרי"ב. ועל כורחך בנזיר מרומז בקרא. וכבר מוכח הכי מעובדא דשמשון דכתיב (שופטים יד, ה) וירד שמשון ואביו ואמו תמנתה ויבאו עד כרמי תמנתה והנה כפיר אריות וגו' ולא הגיד לאביו ואמו. וקשה היאך לא ראו במהלכם עמו את אשר הוא עושה אלא כיון שבאו עד הכרמים. הוא סר מן הדרך אתם. ע"כ לא ידעו מה שנעשה.

פרק ו, ד

ד כָּל יְמֵי נְזִירוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן מִחֲרָצִים וְעַד-זֶג לֹא יֹאכְל:

כָּל יְמֵי נְזִירוֹ. הוא מיותר. והכי מיבעי מכל אשר וגו'. מכאן למדנו בנזיר (ג, ב) דקאי על דבור הנזירות. והכי פירושו כל ימי נזרו מכל אשר יעשה וגו' שיזיר עצמו מהם. אזי מחרצנים וגו'. ובזה פליגי ר"ש וחכמים. ר"ש סבירא ליה דדוקא שיזיר עצמו מכל אשר

יעשה מגפן היין ולא מדבר א'. וחכמים סבירא להו מאחת מכל אשר יעשה. וכיוצא בזה פליגי במכות (כד, א) בפירוש הפסוק אל תטמאו בכל אלה. אמנם כאן הכריחו זה הפירוש דמדכתיב מיין ושכר יזיר דרשו ג"כ שאמר הריני נזיר מיין ושכר. הרי דמאלו לחוד הוי נזיר. ועל כורחך מכל אשר יעשה מדבר א' במשמע. אפילו אמר הריני נזיר מחרצנים זג כל דקדוקי נזירות עליו.

פרקו, ה

ה פל-ימי נדר נזרו תער לא-יעבר על-ראשו עד-מלאת הימם אשר-יזיר ליהנה קדש יקהנה גדל פרע שער ראשו :

כל ימי נדר נזרו וגו' עד מלאת הימם אשר יזיר לה' וגו'. אריכות דברים הללו מלמדנו שיש הבדל בין נדר נזרו. היינו שאומר הריני נזיר סתם. בין אשר יזיר לה' שהוא אומר הריני נזיר חמשים יום או לעולם. היינו דל" יום חמור שנסתרים ג"כ. מה שאין כן אשר יזיר לה' אינו אלא אזהרה. אבל אינם נסתרים אלא ל' יום שיעור פרע. **קדוש יהיה.** פירש הרמב"ם בהל" נזיר ספ"ז דמשום הכי נזיר מצורע מגלח שהרי בלא זה אינו קדוש [ואף על פי דביבמות (ה, א) מפרש בגמרא הטעם משום שעשה דתגלחת דוחה לא תעשה ועשה שישנו בשאלה. סבירא ליה להרמב"ם דלא קיימא לן הכי. והיא דעת הרי"ף שלהי מס' פסחים שהביא הירושלמי דהנשבע מן המצה כל השנה אסור לאכול בפסח. ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה].

פרקו, ו

ו פל-ימי הזירו ליהנה על-נפש מת לא יבא:

כל ימי הזירו לה'. כאן כתיב מתחילה הזירו. שאין נפקא מינה בין סתם נזיר למפרש כמה.

פרקו, ז

ז לאביו ולאמו ולאחיו ולאחתו לא-יטמא להם במתם פי נזר אלהיו על-ראשו:

ולאחתו. הפת"ח על האל"ף שלא כדקדוק התיבה, דמיבעי להיות ולאחתו, וכן הוא בפרשת אמור (כא, ג). ושמעתי מהגאון ר"א משה (נ"י) זצ"ל האב"ד דק"ק פינסק. דבא ללמד הא דתניא (ברכות יט, ב) מי שהלך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ומת לו מת לא יטמא ופירש לאחתו. לאחיו שלו שיצא מידי כרת שמכרית נשמתו.

פרקו, ח

ח כל ימי נזרו קדש הוא ליהנה:

כל ימי נזרו קדש וגו'. הפסיק באמצע דיני טומאה בזה המקרא. מבואר שהוא טעם על אזהרה זו. ונצרך על זו האזהרה טעם יותר מאיסור יין ותגלחת. למדנו מזה שיש אופן נזירות שאינו מוזהר על טומאת מת. והיינו נזירות שמשון שבא בקבלה. ואופן הדיוק הוא כך. דיש לדעת דתכלית הנזירות בא לשני אופנים. א' כדי להתקדש ולהשיג רוה"ק, וכלשון הנביא (עמוס ב,יא) ואקים מבניכם לנביאים ומבחורכם לנזרים. הרי דענין אחד הוא. ועל זה כתיב (פסוק ב) להזיר לה'. שהוא מופרש לגבוה. והב' כדי להבדל מניאוף, כדאיתא רי' מס' סוטה הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין. וזה התכלית פעמים בא על מקרה שקפץ עליו איזה הרהור כעובדא שבא לפני שמעון הצדיק ונודר בנזירות סתם ל' יום. ופעמים בא בשביל שעלול להכשל בעריות מפני טבעו. ע"כ מזיר עצמו לעולם והוא נזירות שמשון. והנה לתכלית הראשון מבואר טעם שלש אזהרות שבפרשה דיין ותגלחת בא להפרישו מתאוות עוה"ז וטומאת מת בא להפרישו מעצבות שמונע ג"כ מרוח הקודש שאינו בא אלא מתוך שמחה של מצוה. אבל לתכלית השני אין טעם להפרישו ממת. ואדרבה יטמא במת ויזכור יום המיתה ויפרוש מעבירה. משום הכי בא זה הפסוק כל ימי נזרו בכל אופנים שהוא נזיר סתם. בין שנדר בשביל רוח הקודש בין בשביל להפריש מעבירה מכל מקום **קדוש הוא לה'.** צריך להתקדש וממילא יהי פרוש ממת ומעצבות. מה שאין כן הזירו. שהוא מפרש יש בזה נפקא מינה אם בא בשביל רוח הקודש ה"ז קדוש ומוזהר. אבל יש עוד אופן הזירו שהוא נזיר לעולם בנזירות שמשון. אין צריך להתקדש ואינו מוזהר על טמא מת.

פרק ו, ט

ט וְכִי-יָמוּת מֵת עָלָיו בְּפִתְעַ פְּתָאם וְטָמֵא רֹאשׁ נְזָרוֹ וְגָלַח רֹאשׁוֹ בְּיוֹם טְהָרְתּוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי יִגְלַחנּוּ:

בפתע. משמעו כרגע. כמו כי כפשע ביני ובין המות. אף כי זה בשי"ן וזה בת"ו. **פתאם.** משמעו שלא עלה על הדעת שתבוא הסיבה. ויש שהוא פתאום אבל אינו כרגע. וא"כ יכול הנזיר להבדל בעודו מפרנס ויש שהוא כרגע אבל עלה על הדעת שיהרג כרגע וא"כ היה להנזיר להבדל ממנו תחלה. אבל אפילו נהרג כרגע ופתאום. **וטמא ראש נזרו.** האי וטמא אינו טומאה ממש. אלא כמו לשון טומאה דכתיב במאכלים אסורים, או בהמה טמאה דכתיב בקרבן בעל מום. שהכונה שמגונה הוא לענין זה. כך המת מגנה ומבלבל ראשית נזרו שהוא להיות שמח ועלז באלהים ודביקות מחשבותיו עמו.

פרק ו, יא

**יֵא וְעָשָׂה תִּפְתָּח אֶחָד לְחֻטָּאת וְאֶחָד לְעֵלָה וְכִפֹּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל-הַנֶּפֶשׁ וְקָדַשׁ אֶת-
לְאִשׁוֹ בַּיּוֹם הַהוּא :**

מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ. אחר שכתוב במת שבא בפתע פתאום שאין שום אשמה על הנזיר מבואר דהחטא הוא שפירש עצמו מן היין. ואם לא אירע לו זו הסיבה לא היה נקרא חוטא על הנפש. שהרי כדאי הוא להזיר עצמו מן התענוג הגשמי כדי להשיג תענוג רוחני של דביקות בה'. אבל אחר שאירע לו באונס זו הסיבה. אות הוא שאינו ראוי לכך. וא"כ בחנם ציער עצמו מן היין. וביקש דבר שגבוה מערכו. וכיוצא בזה ביארנו בפרשת קרח (יז,ג) הפסוק את מחתות החטאים האלה בנפשותם.

פרק ו, יב

**יֵב וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת-יָמָיו נִזְרוּ וְהִבִּיא נִזְרוּ וְהִבִּיא כִּפֹּר בֶּן-שָׁנָתוֹ לְאֲשֶׁם וְהִימִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְלוּ כִּי
טָמֵא נִזְרוּ:**

וְהִזִּיר לַיהוָה. מעתה יהי נזהר ביותר להפריש אותם ימי נזרו לה'. ולא כיום הנדר שיכול להיות שהזיר עצמו מחמת כעס או שירא מ"צה"ר כמו שכתבתי (פסוק ח). אבל לא חשב להפריש עצמו לתורה ועבודה. ע"כ קרה לו הסיבה. מעתה יהא בישוב הדעת לה'. **וְהִבִּיא וְגו'.** מבואר דמתחיל למנות גם עד שלא הביא האשם [אלא דפליגי הרמב"ם והראב"ד (הל' נזירות י, ח) אי דוקא דמכל מקום יביא אשמו למחר. הא אם לא הביא כלל מעכב כמשמעות לשון הגמרא נזיר (ס,א) והא בעי אשם. או שאינו מעכב כלל, וקושית הגמרא אינו אלא אשיגרת לישן מסוגיא דנדה (ע,א) גבי מצורע. והדברים עתיקים]. **וְהִימִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְלוּ כִּי טָמֵא נִזְרוּ.** לא משום שגלח. דא"כ אינו סותר אלא ל' יום. אלא כל מיו יפלו מחמת סתירה הטומאה.

פרק ו, יג

יֵג וְזֹאת תִּזְכֹּר תִּזְכֹּר תִּזְכֹּר בַּיּוֹם מְלֵאת יָמָיו נִזְרוּ וְיָבִיא אֶתְּךָ אֶתְּךָ אֶתְּךָ מוֹעֵד

יָבִיא אֶתְּךָ. זה הלשון מונח על נושא ונשוא. ולא על הבא בעצמו. וכאן הפירש שתכלית הנזירות להגביה צורת הנפש כמו שכתבתי (פסוק ח) ואחר ל' יום שהרגיל עצמו בפרישות השיג מעלה זו להכיר סגולת אהבת ה'. ע"כ יביא את נפשו בצורה זו לפני אהל מועד שיהא ראוי להקריב קרבן עולה שאינו ראוי באמת להביא נדבה אלא משכיל על דבר ה' ויודע להשיג דעת אלהים כמו שכתבתי בספר ויקרא כ"ב י"ח עיי"ש.

פרק ו, יד

יד וְהִקְרִיב אֶת-קֶרְבָּנוּ לֵה' פֶּבֶשׁ בֶּן-שָׁנָתוֹ תָּמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכִבְשָׁה אֶחַת בֵּת-שָׁנָתָהּ
תָּמִימָה לְחֻטָּאת וְאֵיל-אֶחָד תָּמִים לְשִׁלְמִים:

וכבשה אחת ואיל אחד. בחטאת ושלמים הקדים אחת לתמים. ובעולה כתיב בן שנתו תמים אחד. והיינו משום דעיקר משמעות אחד. ללמד ולא שנים [ולא הוצרך הכתוב לכתוב שיהא אחד ולא שנים גבי חטאת חלב שבא לכפרה. כי אם גבי חטאת מצורע בספר ויקרא י"ד י' וכאן גבי חטאת נזיר. באשר המה אינם מכפרים כדאיתא בזבחים ד"ט ב' חטאת נזיר וחטאת מצורע הני עולות ניהו. וגם אינו מכשיר לאכילת קודש במצורע וליין בנזיר. דעיקר המכשיר במצורע הוא האשם ובנזיר השלמים. משום הכי היה עולה על הדעת שיכול להביא יותר לנדבה כמו עולה ע"כ הזהיר הכתוב אחד ולא שנים] ואינו דומה משמעות אחד דכתיב בעולה לאחת דכתיב בחטאת ושלמים דבעולה יכול להקריב יותר. ואינו תנאי דוקא אחד ואם הביא שנים לא יצא כלל. דכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו. משום הכי כתיב בחטאת אחת קודם תמימה ששניהם לתנאי. וכן בשלמים דאף על פי שבא בנדבה. אבל שיהא בדין נזיר עם סל המצות ובזרוע בשלה זה אי אפשר אלא אחד ולא שנים. ובדברינו מיושב סדר המקרא שהקדים עולה לחטאת היינו להסמיך חטאת לשלמים ששניהם שוין שאין באין נדבה כאן.

פרק ו, טו

טו וְסֵל מִצֹּאת סֶלֶת חֶלֶת בְּלוּלָת בִּשְׁמֵן וְרִקְיָקִי מִצֹּאת מִשְׁחִים בִּשְׁמֵן וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיָהֶם:
וסל מצות וגו'. שבא כמו תודה לה' שמביאים לחם להודות ולהלל על הנס. כך בא כאן להודות לה' על שעזרו לכך להיות קדוש לה'. כמו שכתבתי (פסוק ח). מפסוק דעמוס (ב,יא) שחשב מטובות שעשה הקב"ה לישראל שהקים מבחוריהם לנזירים. היינו שעזר אותם להתקדש ולהשיג מעלת קדושה ואהבת ה'. אלא דבתודה מביאים גם לחם חמץ. מה שאין כן כאן אין מקום לחמץ שאינו עולה על המזבח משום שמעורב בו תחבולות אנוש. כמו שכתבתי בספר ויקרא ב' י"א. והא דכתיב **וסל** מצות ללמד שמביאים כל לחמים בסל אחד כמו שכתב הרמב"ם הל' נזיר (ח,א) ובמנחות (מו,ב). איתא שהסל בא חובה לאיל. ויבואר עוד רמז על זה לפנינו פסוק י"ט.

פרק ו, טז

טז והקריב הפהן לפני ה' ועשה את-חטאתו ואת-עלתו:

והקריב הכהן. את הנזיר והקרבות עם הסל.

לפני ה'. כמו שכתוב במצורע (ויקרא יד,יא) והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר לפני ה'. אלא דשם כתיב והעמיד. היינו בתחילת כניסתם בפתח העמידו שלא ילך לפנים ממחיצתו. וכאן כתיב והקריב שהרי רשאי ליכנס בכל עזרת ישראל. ומהראוי לקרבו לפנים. כדי שיחול עליו ביותר כח הקדושה.

פרק ו, יז

יז ואת-האיל יעשה זבח שלמים לה' על סל המצות ועשה הפהן את-מנחתו ואת-נסכו:

ואת האיל יעשה וגו'. בכל מקום דכתיב עשיה בקרבנות משמע גם שחיטה וזריקה גם הקטרה כדאיתא זבחים (ח,א) ועשה הכהן את החטאת (ויקרא יד,יט) שיהו כל עשיותיו לשם חטאת ועיין בתוס' שם ד"ז ב' בד"ה זבחת ועשית יכול אף הקטר חלבו ת"ל זבחת. וא"כ היה במשמע כאן ג"כ שיקטיר אימורין ואח"כ וגלח הנזיר. והכי משמע מדכתיב ועשה הכהן את מנחתו ואת נסכו שהוא אחר הקטרת אימורין. אבל באמת אינו כן, אלא תגלחת מיד אחר שחיטה וזריקה. וכדתנן בנזיר (מה,א) ושוחט את השלמים ומגלח עליהם.

(הרחב דבר:) וזהו עיקר הרבותא שם דמדי אחר שחיטה מגלח. ולא כמו שכתבו התוס' דאשמעינן התנא דמקדים שלמים לחטאת ובזה פליג ר"א שם וסבירא ליה דמגלח על החטאת שהחטאת קודמת. הא כולי עלמא סבירא להו שמגלח על קרבן ראשון. זהו פירוש התוס' אבל הוא תמוה כמו שכתבו התוס' עצמם דא"כ למה הקדים חטאת ועולה לשלמים. ולי קשה עוד דבמס' זבחים פרק כל התדיר (פט,א) דתנן סדר הקרבה ומקומות המיוחדים שקודם עולה לחטאת אמאי לא פירש הקדמת שלמי נזיר לחטאת ועולה. אלא העיקר כמו שכתב הרמב"ם בהל' נזיר פ"ח ה"ב דשוחט חטאת ועולה קודם לשלמים. ואח"כ שוחט את השלמים ומגלח עליה. ובזה חולק ר"א וסבירא ליה דמגלח על החטאת הקודמת לכולי עלמא ואם גלח על אחת משלשתן יצא. ות"ק סבירא ליה דנהי דבדיעבד הכי הוא הא לכתחילה מגלח על שלשתן שהרי שלמים באחרונה. והא דפירש התנא היה שוחט את השלמים כו' לא בא אלא למדנו דאחר שחיטה וזריקה היה מגלח ולא אחר הקטרת אימורין.).

וטעמו של דדבר דמפרש יעשה שחיטה זריקה לבד יבואר בפסוק כ' וא"כ פירוש ועשה הכהן את מנחתו וגו'. אין הפירוש כאן הקטרה כמו שכתבתי. אלא פירוש ועשה שיכין הביילה וכדומה, וכיוצא בזה מתפרש להלן ט"ו, ה-ו כ"ח, כ' ע"ש. וזה באמת כשר בבעלים. אלא משום שהבעלים עוסקים בגלוח ובישול השלמים ע"כ כתיב ועשה הכהן וגו' הוא יכין.

פרק ו, יח

יח וְגַלַּח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת-רֹאשׁ נְזָרוֹ וְלָקַח אֶת-שְׁעַר רֹאשׁ נְזָרוֹ וְנָתַן עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר-תַּחַת זֵבַח הַשְּׁלָמִים :

אשר תחת זבח השלמים. פרש"י לפי ששלמי נזיר היו מתבשלין בעזרה שצריך ליטול הכהן הזרוע אחר שנתבשל כו'. אין כונת רש"י שבשביל זה נפסל יוצא מעזרת ישראל כמו חטאת ואשם. דאי אפשר לומר כן, דזרוע אינו אלא ככל האיל רק שנאכל לכהנים. ובפירוש תנן במס' מדות (ב,ה) דבעזרת נשים היה מתבשל. והוא מחנה לוייה כמו כל ירושלים. וכך כתבו התוס' בנזיר (מה,ב) ד"ה ולא. שהרי שלמים נאכלין בכל העיר, ואם מגלח פתח אוהל מועד ודוד שלמים בעיר כו' אלא כונת רש"י בעזרת נשים. ולא שנפסל אם נתבשל בירושלים. אלא שדרך היה לבשלן סמוך למקדש בשביל הזרוע.

והא שפרש"י הכי, הוא משום דכתיב וגלח הנזיר פתח אוהל מועד. ונהי דלא מתפרש כמו בכל מקום דכתיב פתח אוהל מועד דמשמעו במחנה שכינה. מכל מקום משמעו סמוך לאהל מועד והיינו עזרת נשים תדע שהרי בפירוש תניא בנזיר שם (מה,ב) וחכ"א הכל לא היו משלחין תחת הדוד חוץ מן הטהור שבמקדש מפני שנעשה כמצותו. הרי דמצוה הוא שיגלח במקדש והיינו עזרת נשים סמוך למקדש והכי מוכח מדתניא שם (מה,א) ר"ש שזורי אומר וגילח הנזיר פתח אוהל מועד ולא נזירה שמא יתגרו בה פרחי כהונה. אלמא דמצות הגלוח הוא בעזרת נשים במקום שהכהנים מצויים. ועיי"ש בתוס'.

וראוי לדעת דבגמרא שם (מה,ב) נדרש מזבח השלמים לרבות חטאת ואשם. ומפרש בגמרא דהיינו אשם נזיר טמא. ואף על פי דחכמים סבירא להו שלא היו משלחין תחת הדוד אלא טהור. וכן פסק הרמב"ם (נזירות פ"ו הי"ד) דתגלחת טומאה לא היתה במקדש ולא היה משלח תחת הדוד. מכל מקום נקטינן דרשה זו כמו שכתב הרמב"ם שם והמגלח במקדש אם השליכן תחת דוד האשם יצא. ופירש דאף על פי דאסור בהנאה וא"כ היה אסור לשרוף את השער תחת הדוד של האשם שהרי נהנים בבישולו. מכל מקום אם השליכן תחת הדוד של אשם יצא. ואינו עובר באיסור הנאה.

ולכאורה תמוה מאין נמצא כאן רמז על נזיר טמא. דיתורא דזבח אפשר לדרוש על החטאת של טהור לבד. ונראה דלשון וגלח הנזיר קשה. דהנזיר מיותר שהרי ידענו דבנזיר

מיירי שנצרך לתגלחת. בשלמא בפסוק ונתן על כפי הנזיר. או ואחר ישנה הנזיר יין. ניחא דסלקא דעתך דקאי על הכהן דמיירי ביה. אבל כאן אי אפשר לטעות דמיירי בכהן. שהרי כתיב וגלח פתח אהל מועד את שער ראש נזרו אלא על כורחך בא ללמד דמיירי בנזיר טמא ג"כ שהוא עודנו נזיר. והיינו תגלחת טומאה. וראיה לדבר דר"ש שזורי דריש (מה,א) הנזיר ולא הנזירה. והרי אי אפשר לדרוש מלשון זכר שאין הנקבה בכלל אלא א"כ הוא מיותר כמו שכתבו התוס' ספ"א דב"ק (טו,א). אלא על כורחך דכאן ג"כ מיותר. והיינו דת"ק דריש לרבות נזיר טמא.

פרק ו, יט

יט וְלֶקַח הַכֹּהֵן אֶת-הַזֶּלַע בְּשֵׁלָה מִן-הָאֵיל וְחִלַּת מִצָּה אַחַת מִן-הַסֵּל וַיִּקְיַק מִצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל-כַּפֵּי הַנָּזִיר אַחַר הַתְּגַלְחוֹ אֶת-נִזְרוֹ:

הזרוע בשלה מן האיל. הזרוע מן האיל מבושל מיבעי, שהרי מבשלים בשלמות. ואין לומר דבאמת לא היה מבושל אלא הזרוע, שהרי בפירוש כתיב על האש אשר תחת זבח השלמים. והיה במשמע מכאן דהזרוע בשלה בפני עצמה ולא עם האיל אבל א"כ למאי כתיב מן האיל. והרי ידענו דבשלמים מיירי שהרי החטאת כלה לכהנים. אלא על כורחך ללמדנו שיחתכו כשהוא מבושל מן האיל. וא"כ היה לכתוב מן האיל מבושל. על זה איתא בירושלמי נזיר פ"ו ה"ט כתיב ולקח הכהן את וגו'. אי בשלה יכול בפני עצמה ת"ל מן האיל, הא כיצד, חותכה עד שמניח בה כשעורה.

(הרחב דבר:) ובזה הדיוק תליא מחלוקת ת"ק ור"ש בחולין (צח,ב) אין בשלה אלא שלמה רשב"י אומר אין בשלה אלא שנתבשל עם האיל. ופלוגתייהו במשמעות המקרא בכלל היאך לפרש בשלה. ולא בדוק המלה בשלה פליגי כפרש"י ותוס' אלא כמו ר"ש דייק במה דכתיב מן האיל כי בשלה עם האיל כך לת"ק הכי פירושו דמדכתיב מן האיל למדנו דדיוק בשלה הוא שתהיה דווקא שלמה. ועוד יש הרבה לבאר בזה וכשיזכני ה' להוציא לאור ביאור הספרי אבאר בארוכה).

והנה ענין הצווי בזה, ללמדנו שהנזיר השיג מעלת הכהונה בקדושה, זולת שאינו יכול לעבוד בבהמ"ק. וע"כ מה שעפ"י דין מותר בדיעבד בכל האיסורין. שרי כאן לכתחלה שיתבטל קדושת שומן הזרוע חלק הכהן בבשר האיל. והנזיר יאכלנו. ומשום הכי המצוה כמו כן שיהיו מונחים כל החלות בסל אחד בלי חשש משום פרוין מחלק הכהן ללחמי הנזיר כיון שעפ"י דין אין לחוש ובטלים בהיתר.

פרק ו, כ

כ וְהִנִּיף אוֹתָם הִכְהֵן תְּנוּפָה לְפָנָי ה' קָדָשׁ הוּא לִכְהֵן עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחַר יִשְׁתָּה הַנְּזִיר יַיִן:

על חזה התנופה וגו'. פרש"י בשם הספרי מלבד חזה ושוק הראויים לו מכל שלמים כו'. ובאמת עיקר הא דכתיב אצל תנופת הזרוע על חזה התנופה בלי זה ניחא שבא ללמד שאינו תנופה בפני עצמו. אלא ביחד עם חזה התנופה. ומזה למדנו שעדיין לא נקטרו האימורין. שהרי תנופת חזה ושוק יחד עם החלבים. ומכאן למדנו פירוש יעשה זבח שלמים וגו' בפסוק י"ז שאינו אלא שחיטה וזריקה כמו שכתבתי שם. והא דספרי שהביא רש"י אינו אלא על הא דאסמכיה האי על חזה התנופה להא דכתיב קדש הוא לכהן. דמשמע דבא כן הכתוב ללמד דחזה התנופה ושוק התרומה המה לכהן ג"כ כמו הזרוע. על זה הוא שבא הספרי לומר לפי שיצא לידון בדבר חדש. ואין לומר דמשום הכי כתיב לכהן על חזה התנופה ללמדנו ג"כ שאין הכהן זוכה באכילת הזרוע כי אם לאחר הקטרת האימורין כמו חזה ושוק שאין הכהן זוכה באכילתן עד אחר הקטרת האימורין כדאיתא בפסחים דף נ"ט ב'. דבאמת אינו כן, אלא כמו דהבעלים יכולין לאכול השלמים גם לפני הקטרת האימורין הכי נמי כהן אוכל הזרוע עמו. והכי משמע לשון הרמב"ם הל' מעשה הקרבנות פרק ט' הי"א ואין הכהנים רשאים בחזה ושוק כו' אלא לאחר הקטר אימורין ולא הזכיר הזרוע והלחם דמיירי בהו שם. והכי נראה עוד מתוספתא מנחות פ"ז אלא שהיא משובשת בדפוס ואין כאן מקום לבארה.

פרק ו, כא

כא זאת תורת הנזיר אשר ידר קרבנו ליהנה על-נזרו מלבד אשר-תשיג ידו כפי נדרו אשר ידר כן יעשה על תורת נזרו:

אשר ידור וגו' מלבד אשר תשיג ידו. שאם ידו משגת להרבות בקרבנות מצוה להרבות אפילו לא נדר לגלח על יותר מהחויב. וכתיב אשר ידור וגו'. ומה מקרא חסר זאת תורה נזיר מלבד אשר תשיג ידו. אלא ללמדנו דדוקא **אשר ידור קרבנו על נזרו.** היינו שהוא המביא קרבנותיו על נזירותו. הוא שמצוה להרבות אם ידו משגת. מה שאין כן אם הוא מגלח על נזירות אחר כהא דתנן במס' נזיר פ"ב (יא,ב) ועלי לגלח נזיר כו'. אין על המביא קרבנותיו של הנזיר להוסיף אפילו אם השיגה ידו.

כפי נדרו אשר ידור וגו'. היינו אם אמר הריני נזיר על מנת לגלח על מאה עולות ועל מאה שלמים. אי אפשר לגל בפחות אפילו לא השיגה ידו. והכי תניא בספרי שאם אמר הריני

נזיר ע"מ לגלח על מאה עולות כו' קורא אני עליו כפי נדרו כו'. [ולא כדמשמע מפרש"י כאן שהעמיד זה הדין על רישא דקרא מלבד אשר תשיג ידו. ואולי הוא טעות הדפוס וצריך לומר כפי נדרו שאם אמר כו'].

פרק ו, כג

כג דְּבַר אֶל-אֶהְרֹן וְאֶל-בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:

אמור להם. לפי הפשט שני אופני ברכות כהנים היו גם בבהמ"ק. חדא בנשיאת כפים כמו האומר לחבירו. וחדא בתפלה כדאיתא במס' תמיד פ"ה (לב,ב) והובא בברכות (יא,ב) אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת וברכו את העם כו' וברכת כהנים. וכמו שכתבו התוספות שם. וכבר ביארנו מקור הדבר בפרשת שמיני (ט,כג) גבי ברכת אהרן ביום השמיני. ומשום הכי פירש הכתוב כאן דנוסחות שתי הברכות שוין היינו כה תברכו בשעת התפלה שלא באמור להם. **אמור להם.** הוא בנשיאת כפים ובאמירה לישראל.

פרק ו, כד

כד יְבָרְכֶה ה' וְיִשְׁמְרֶךָ:

(כד) יברכך ה'. נכלל בזה לכל אדם כפי הראוי לו להתברך. כמו שכתבתי בספר דברים ט"ז ט"ז על הפסוק ולא יראה את פני ה' ריקם וגו' כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך. הברכה תהא לפי הברכה שנתברך עד כה. לעוסק בתורה בלימודו. ולעוסק במסחור בסחורתו. כך נכלל בזו הברכה הכללית יברכך ה' תוספת לכל אדם במה שיש לו. **וישמרך.** דכל ברכה בעי שמירה שלא יהפכו לרועץ ח"ו. בעל תורה בעי שמירה מן הגאווה וחילול ה', וכדומה. וכמשמעו שלא ישכח. בעל נכסים בעי שמירה שלא יהי עושר לרעתו כמו בקרח ונבות היזרעאלי וכדומה. וכמשמעו שמירה מגניבה ואבידה. וכדומה כל ענין הטעון ברכה. נדרש לשמירה מן הגורם לצער.

פרק ו, כה

כה יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּחַנְדָּ:

יאר ה' וגו'. היינו שהכל יראו שעליך זורח ה' ולא שזהו הצלחת המזל. ומשמעות פניו. היינו השגחתו כעין לשון ופניתי אליכם (ויקרא כו,ט). ויש שהוא מושגח מהקב"ה אבל אינו ניכר שאך השגחת ה' עליו. וא"כ ההשגחה שלא באורה. אבל כאשר הכל מכירים שהשגחת ה' היא מצלחתו מיקרי יאר ה' פניו אליך. יהיה פניו אליך בהארה.

ויחנך. קבלת התפלה ובקשה מיקרי חן וחסד. כלשון המקרא בס' ישעיה (לג ב) ה' חננו לך קוינו. ואין קווי אלא תפלה כדתניא דמכילתא וספרי. ומשה רבינו בשעת העגל אמר בסמיכות לבו בטוח בה' שישמע תפלתו. משום שאתה אמרת כי מצאת חן בעיני כמו שכתבתי בספר שמות ל"ג י"ב. ומזה הטעם דרשו בחגיגה (יב,ב) כל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד משוך עליו ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לאל חי. פירש מה יהיה חסדו אשר יצוה ה' על העוסק בשירה בלילה. היינו תפלה לאל חי. שתקובל תפלתו.

והנה אחר שיאר ה' פניו. והכל יראו שאהוב אתה בעיניו ית' ממילא מובן שיבקשו בני אדם ממך להתפלל ברעותיהם. משום הכי הסמיך הברכה לזה ויחנך. שתקובל תפלתך גם עבור אחרים.

פרק ו, כו

כו יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשְׂמַח לְךָ שְׁלוֹם:

ישא ה' פניו. כאן משמעות פניו מדותיו. שמכונים פנים. באשר לפי מדת האדם משתנה צורת הפנים. אם בפנים צוהלות או נזעמות וכדומה. ותכונת הברכה שיהיו מדותיו של הקב"ה רחום וחנון וכדומה נשואות אליך ועיין בספר שמות ל"ג י"ד.

וישמח לך שלום. אחר כל הברכות. מברכים בכלי המחזיק אותם. שבלי שלום אין נחת בשום ברכה.

פרק ו, כז

כז וְשָׂמוּ אֶת-שְׁמֵי עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם :

ושמו את שמי וגו'. עוד הכהנים מועילין לבית ישראל במה ששימו את שם ה' על בני ישראל. שהתפללו להשרות כבוד שמו עליהם בכל פרט לומר ה' יתן לך כך. וכדומה בכל ענין. ובזה **ואני אברכם.** בכל עת לפי הצורך והברכה שיברכו.

פרק ז

פרק ז, א

א וַיְהִי בַיּוֹם כָּלוּת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת-הַמִּשְׁכָּן וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וַיִּמָּשְׁחֵם וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם:

יהיה ביום כלות משה וגו'. היינו באחד לחודש הראשון. וא"כ הוא פלא מאין ידעו אז מי יהיו העומדים על הפקודים ומי המה נשיאי ישראל. והרי כל זה לא נהיה עד אחד לחודש השני. אבל באמת מצינו כבר מלאכת המשכן כתיב והנשיאים הביאו וגו' וצריך לומר

דהנשיאים היו בהסכמת כל שבט שהוא הגדול בהם. והקב"ה הסכים בשעת המנין אשר המה יהיו עומדים על הפקודים.

ואת המזבח ואת כל כליו. פירש העמיד את המזבח וגו' ואח"כ וימשחם וגו'. ומשונה הלשון במזבח מרישיה דקרא במשכן עצמו. דשם כתיב הקמה תחלה בו לבד. ובמשיכה וקידוש מסיים ואת כל כליו. ובמזבח כתיב בהעמדה המזבח וכליו ואחר כך במשיחה וקידוש כוללם ביחד. ללמדנו הא דתניא בספרי שלא קידש אחד מהם עד שנמשחו כולם. פירוש דמשום הכי כתיב במשיחה וקידוש אותם משום שביחד נתקדשו כמו דמפרש הגמרא ביומא (ה,ב) אותם דכתיב בבגדי כהונה. ועוד עיין מה שכתבתי בספר שמות מ' י"א בשם הירושלמי.

פרק ז, ב

ב ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבתם הם נשיאי המטות הם העומדים על-הפקודים: הם נשיאי המטות. שבחרו בהם המטות. ובספרי דריש המה היו נשיאים בעת שהוכו במטות בשביל התבן.

הם העומדים על הפקודים. שבחר בהם הקב"ה אחרי כן.

פרק ז, ג

ג ויביאו את-קרבנם לפני ה' שש-עגלות צב ושני-עשר בקר עגלה על-שני הנשאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן:

ויקריבו אותם לפני המשכן. המה בעצמם ובכבודם הוליכו את העגלות והכבודה לפני ה' כענין שאמרו בפסחים סוף פרק תמיד נשחט (סה,ב) תנא כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו ומפשיל לאחוריו אמר רב עיליש טייעות. הכונה שלא יהו מתכבדים לצוות לעבדיהם לישא את הפסח. אלא הם בעצמם נשאו כדרך שהערביים עושים. ועיין ס' שמות י"ב כ"א וכך עשו הנשיאים כאן.

פרק ז, ז

ז את שתי העגלות ואת ארבעת הבקר נתן לבני גרשון כפי עבדתם:

את שתי העגלות ואת ארבעת הבקר. ראוי היה לכתוב שתי עגלות וארבע בקר. אלא הפירש אותם העגלות ואותם הבקר לא נתחלפו הבקר לעגלות אחרות. ומה שזכו למשאם זכו לכל הימים. ואף על פי שביארנו בספר שמות כ"ו כ"ד דלא שייך זה הדין אלא באדם

שיש לו משפט וזכות. מכל מקום הכי נמי אותו נשיא שזכה עגלה שלו והבקר שלו על זה. הרי זה זכה לאותו דבר.

נתן לבני גרשון. לא באותו יום היה שהרי לא נתברר משא של כל אחד עד אחר המנין. אלא בעת שהגיעה השעה לישא בראשונה. נתחלקו העגלות והבקר.

פרק ז, ט

ט וְלִבְנֵי קֹהֵת לֹא נָתַן כִּי-עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בְּפִתְּךָ יִשְׂאֹו:

כי עבדת הקדש עליהם. האי עליהם מיותר. ואפשר לפרש בשני אופנים. א' לדרוש דוקא בשעה שעליהם בכתף ישאו מה שאין כן אם ישאו אחרים את הקודש אינו כן. ב' אשר המצוה במשא הארון שיהא דוקא עליהם ולא על אחר. והנה דוד המלך בראשונה הוביל את הארון על העגלה. לא ששכח מקרא דבי דבי רב. אלא הבין כפירש הראשון. ע"כ הנהיג את הארון ע"י עוזה ואחיו שאינם לויים ועל עגלה. אח"כ ראה והתבונן כי טעה בדרשת הכתוב ויש לדרוש להיפך עבודת הקודש עליהם דוקא והיינו שאמר דוד ללויים בדה"י א' ט"ו יב-יג התקדשו אתם וגו' כי למבראשונה לא אתם פרץ ה' אלהינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט. פירש לא כוננו איך לדרוש

(הרחב דבר:) והיינו דאיתא במס' סוטה (לה, א) שנענש דוד המלך על אמרו זמרות היו לי חקיך. ואמר הקב"ה התורה דכתיב ב' התעייף עיניך בו ואיננו אתה קורא אותם זמירות? חייך שתטעה במקרא דתינוקות של בית רבן יודעין אותו. ואין פירש של הפסוק התעייף עיניך בו ואיננו לענין שכחה (כדמוכח במגילה די"ח ב') דאם כן מה שייך זה העונש על מה שאמר זמרות היו לי חקיך. אלא כלפי שאמר דחוקיך היינו י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם המה לי בנקל לעמוד עליהם כמו זמירות. על זה אמר לו הקב"ה תורה דכתיב בה התעייף עיניך בו ואיננו. משמעו שאם לא תראה ישר בהבטת עין השכל. אז ואיננו. אין המצוה כפי הכתוב ובטל כל המצוה כאלו איננה. ואתה אומר שבקל היא? חייך שתטעה בדרשת המקרא שקל להבין אפילו לתינוקות של בית רבן. דזיל בטר טעמא הוא דעבודת הקודש יש לישא בכתף. וע"כ דייקא על הלויים ולא על זולתם).

בכתף ישאו. בבדים ישאו מיבעי וכלשון הפסוק בפ' תרומה (כה, יד) וממילא נישאת בידי או על הכתף. אלא בא לרמז שבשעת משא כלי קודש אלו יש להם בעצמם להיות מרכבה לשכינה. וא"כ עליהם להיות דבקים במחשבתם בדעת אלקות, וזה הכח של דעת הוא במוח של אחורי הראש. והוא בכתף. ועיין מה שכתבתי בספר שמות סוף פרשת בא על

מאמר יאשיהו המלך אין לכם משא בכתף. ובערכין (יא,א) איתא דבהאי קרא בכתף ישאו נרמז מצות שיר שבבהמ"ק. והיינו, דאז ג"כ היו הלוי' מתדבקים במחשבתם למעלה.

פרק ז, י

י וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמָּשָׁח אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת-קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

ויקריבו הנשיאם את קרבנם לפני המזבח. לפי הפשט הקרבה ראשונה היתה קדושת פה. והקרבה שניה הוא שהביאו לפני המזבח להקריב וכסבורים להקריב כולם ביום אחד. וכמו שכתבתי בספר ויקרא א' ג' דשם הקרבה חל על כל מיני קריבה לה'. אבל רש"י פירש בשם הספרי דתניא ובאו ועמדו לפני המזבח ולא קיבל משה מהם עד שנאמר לו מפי הקודש יקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח. ולא נתבאר מוצא הדרש, וגם למה לא קיבל. ונראה דלהכי לא קיבל משה משום שהיה שלא כדין להביא חטאת וקטרת שלא כחובה.

(הרחב דבר:) והיינו דאיתא במנחות (מה,א) על הא דאיתא ביחזקאל מ"ה קרבנות דלעתיד בחנוכת המקדש שלא כחק. מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה. והנה לא הזכירו כמו כן חנוכה שעשה שלמה המלך. אלא משום דלשלמה לא עשה בהקרבה שלא כדין. רק הרבה עולות ושלמים שבאין בנדבה. אבל עזרא הביא צפירי עזים לחטאת. על זה שנינו שהקריב מלואים שלא כחק כדרך שעשה משה. ובזה מובן שכן יהיה לעתיד במהרה בימינו הכל מלואים שלא כחק. והכי פירש הרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות פ"ב, יד שלא כפרש"י דנבואת יחזקאל היתה על בית שני וזה פלא אלא הכי פירושו כמו שעשה עזרא שלא כחקי הקרבנות כך יהיה חנוכה לעתיד).

ומעתה מובן מוצא הדרש. שהוא מדאמר ה' (פסוק יא) יקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח. ואי איתא שלא בא דבר ה' אלא ללמד שנשיא אחד ליום יקריב. אם כן מיותר האי לחנוכת המזבח. אלא גם זה בא בדבור יקריבו את קרבנם אף על פי שהוא שלא כחק, מכל מקום יקריבו לחנוכת המזבח. וכל שהוא לחנוכה כשר אפילו שלא כחק. ולפי זה הדרש יש לפרש ויקריבו הנשיאם את קרבנם. כמו ויקרב את משפטן לפני ה' (להלן כז,ה) כך עמדו הנשיאם לפני המזבח ושאלו למשה אם יקבל מהם והוא שאל ובא התשובה בדבר ה'.

פרק ז, יא

יא וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יִקְרִיבוּ אֶת-קַרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ:

יקריבו את קרבנם. יקריב מיבעי שהרי בנשיא אחד אחד מיירי. אלא בא ללמד דנשיא אחד ליום יקריב בשביל כולם. וכמו שכולם מקריבים בכל יום משנים עשר יום. וכמבואר עוד לפנינו בפרשה זאת חנוכת המזבח.

פרק ז, יב

יב וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת-קַרְבָּנוֹ נְחֻשׁוֹן בֶּן-עַמִּינָדָב לְמִטָּה יְהוּדָה:

(יב) נחשון בן עמינדב למטה יהודה. ולא כתיב נשיא כמו בכל השבטים דכמו שבימי התנאים היה הנהוג להיות גדול מרבן שמו. כך בימי משה רבינו היה גדול מכנוי נשיא שמו.

ואולי משום שכל נשיא הראה נשיאותו ושררותו ביום שמחת מצוה שלו. מה שאין כן נחשון היה ביום מר של מות נדב ואביהוא בני אחותו אלישבע. ולא נהג אלא שמחת מצוה לחוד. וא"כ יש ללמוד מזה לאבל במועד דאף על פי שאין אבלות נוהג כלל מכל מקום מה שאינו נוגע לשמחת יו"ט אסור.

פרק ז, יג

יג וַיִּקְרְבוּ קַעֲרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵייהֶם מְלֵאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה וגו'. לפי סדר סיפיה דקרא גבי מזרק היה ראוי לכתוב קערה אחת כסף שלשים ומאה שקלים בשקל הקודש. ולהלן פסוק פ"ה השוה הכתוב הלשון בקערה ומזרק. אבל כאן שינה. משום שהמזרק היה לדם ופשוט דסגיא בגילדה דק אבל קערה הוא ביסא שבגמרא ובו היו עושים המנחה לישה ובעיטה ביד. ומשום הכי היה נדרש להיות גילדה עבה ביותר והייתי אומר שהיה בה הרבה נחשת. ורק סביבה היה כסף צרוף מאה ושלשים שקל. אבל משקל הקערה היה הרבה יותר. משום הכי דייק הכתוב קערת כסף. רק כסף ולא דבר אחר, ופירש עוד דמשקלה לא היה אלא שלשים ומאה.

שניהם מלאים. במס' זבחים דפ"ח איתא אין מלאים אלא שלמין והוא משום דאי אפשר לפרש כמשמעו מלאים שהרי אין מנחה באה אלא בשיעור המפורש בתורה עשרון אחד או שנים. ואין לומר שגם זה היה חידוש והוראת שעה כמו קטרת וכדומה, דלהלן פסוק פ"ה

יבואר דעל כורחך לא היה במנחה שום חידוש. אלא על כורחך משמעות מלאים שיעור מלא באופן שיהא כלי שרת מקדשו.

פרק ז, יד

יד כף אחת עשרה זָהב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

מלאה קטרת. כאן ע"כ הפירוש כמשמעו. שהרי אין שיעור קצוב אפילו לקטרת הפנימית שבכל יום והא דתניא פרס בשחרית ופרס בין הערביים אינו אלא שיעור שקבעו חכמים. מכל שכן קטרת על מזבח החיצון כדאיתא במנחות (ג,א) שהנשיאים הביאו על מזבח החיצון ולזה ודאי לא שייך שיעור. וע"כ משמעות מלאה כמשמעו.

(הרחב דבר:) והנה בחגיגה (כג,ב) נפקא ליה מדכתיב אחת שעשה הכתוב כל מה שבכף אחת לענין צרוף כלי. ולכאורה קשה למאי דרשו מזה הפסוק יותר מדכתיב קערת כסף אחת מזרק אחד. אבל הענין הוא דאיתא בחגיגה שם עוד, הצריך לכלי הכלי מצרפו, שאין צריך לכלי אין כלי מצרפו, ופירש הראשונים ז"ל הצריך לכלי היינו שאי אפשר לאחוז אלא בכלי כמו קמח וקטרת וכדומה לאפוקי בשר. והגאון טורי אבן ז"ל הרבה להוכיח דפירש הצריך לכלי היינו קידוש כלי, וכמו דאיתא במלאים שהן שלמים שאין הכלי מקדש אלא שלמה. אבל במחילת כבודו אינו כן אלא במנחה, מה שאין כן בקטרת שאין לו שיעור, כמו שכתבתי. ותו, דקטרת כבר מתקדשת במכתשת, כדאיתא פ"א דשבועות (יא,א). ולא צריך תו לקידוש כלי. אלא העיקר כפירוש הראשונים ז"ל ובביאור הספרי הוספנו לדחות כל הוכחותיו ז"ל. ובזה ממילא מתיישב הא שקבעו הדרש על זה הפסוק בקטרת ולא על הפסוק של סלת מנחה שהוא כדי ללמד דאפילו אין צריך לקידוש כלי הכלי מצרפו).

פרק ז, טו

טו פֶּר אֶחָד בֶּן-בֶּקֶר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שָׁנָתוֹ לְעֹלָה:

בן שנתו. עשו אותם כקרבן ציבור. דכל הכבשים שבאין בשביל צבור למוספין ותמידין ועוד הכל בני שנה. מה שאין כן יחיד המביא עולה. ומשום הכי כתיב להלן בפ' זאת חנוכת שהיה לעולות הללו מנחות נסכים. והרי מחלקות תנאים היא אי קרבו יחידים נסכים במדבר. ואפילו למאן דאמר דקרב אינו אלא אחר מרגלים שנאמר פרשה זו של נסכים. אלא על כורחך שנהגו בקרבן דין קרבן ציבור ומשום הכי דחה שבת ג"כ [והנה הרמב"ן פ' שלח כ' וכן הנשיאים בחנוכה שלהם לא הביאו נסכים. ולכאורה פלא שהרי מפורש כתיב

להלן ומנחתם. אכן בביאורי על הספרי הראיתי מקום לחלק בין מנחות דבני הקרבה נינהו לנסכים].

פרק ז, יז

יז וּלְזָבַח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם אֵילָם תִּמְשָׁה עֲתוּדִים תִּמְשָׁה כְּבָשִׂים בְּגֵי-שָׁנָה תִּמְשָׁה זֶה קָרְבַּן נְחֻשׁוֹן בֶּן-עַמִּינָדָב:

ולזבח השלמים. ולזבח שלמים מיבעי. אלא משום שהיה יום שמחה גדולה בישראל. כדתנן שלהי תענית (כו,ב) ביום שמחת לבו זה בנין בהמ"ק וכמו שכתבתי בפ' בהעלותך (להלן,י) על הפסוק וביום שמחתכם. משום הכי היה ידוע דצריך שלמים כמו בשמחת מועד. משום הכי כתיב השלמים

(הרחב דבר: וכן בחנוכה דשלמה כתיב במלכים א' (ח,סג) ויזבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח לה' בקר כ"ב אלף וגו' ואי אפשר לומר דזה הבקר היו שלמים ולא עולות. שהרי בזבחים (נט,ב) איתא וכשאתה מגיע לחשבון עולות וכו' והכי פשוט עוד במדרש רבה איכה על הפסוק רבתי עם שהיה כל בקר מזה הסך קרב בכ"ד כדתנן ביומא (כו,ב). והרי זה אינו אלא בעולות. אלא פשוט דכל זה היו עולות ומשום הכי בדהי"ב כתיב ויזבח המלך שלמה את זבח הבקר וגו' א"כ הא דכתיב במלכים זבח השלמים. כבר דרשו על זה חז"ל במדרש רבה במדבר פי"ב יח ר' חמא בר חנינא אמר בבהמ"ק הקריבו את הפרים שנשאו המשכן. אמר ר' לוי טעמי דר' חמא ויזבח המלך שלמה את זבח השלמים. הרי מפרשי מלשון שלמים שהיו אלו הבקר עומדים שלמים וקיימים והקריבו עם זבח הבקר השלמים האלו עוד כ"ב אלף. אכן לפי הפשט מלמדנו הפסוק שהיה שלמים לאכילת כל ישראל בשמחתם לאין שיעור ומספר ועם זבח השלמים שהיה לרוב. הקריב לעולה בקר כ"ב אלף. והדר קרבן השלמים כמו שכתבתי בספר ויקרא כ"ב י"ח ובספר דברים י"ב ו' י"ג. אבל שלמים היה מוכרח לשמחה כמו במועד).

פרק ז, יח

יח בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הַקָּרִיב נְתַנָּאֵל בֶּן-צִוְיָעָר נְשִׂיא יִשְׁשַׁכָּר:

(יח) ביום השני וגו'. הקריבו על סדר הדגלים. אף על גב שעדיין לא נצטוו על ענין הדגלים וסודורן עד החדש השני. מכל מקום כבר ידעו שיהי כן מצואת יעקב אבינו, כדכתיב בספר בראשית נ' י"ב ויעשו בניו לו כן כאשר צום. ואיתא במדרש רבה (ק,ב) שצוה שישאו אותו כדרך שיהיה בדגלים.

פרק ז, מח

(מח) ביום השביעי. היה בשבת. ודחה הקרבן שבת. וכבר איתא במדרש רבה (יד,א) משום שעשו אותו כקרבן ציבור שדוחה שבת. והיינו כדתנן בתמורה פרק ב' מה בין קרבן יחיד לקרבן ציבור. שקרבן יחיד אינו דוחה שבת וטומאה. וקרבן ציבור דוחה שבת וטומאה.

(הרחב דבר: ואף על פי שר' מאיר שם ור' יעקב ביומא (נ,א) הקשו על זה ואמרו שאין תלוי אלא במה שזמנו קבוע לחוד. מכל מקום תנא דמשנתנו לאו בן תדל שנה אותה. ומקורה בספרי פ' פינחס על הפסוק וביום השבת דנפקא לן מדכתיב את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו דעבודת מקדש דוחה שבת, ובמה ענין מדבר, בשל צבור, וביארנו שם דהכל מודים בזמנו קבוע שדוחה שבת אפילו ביחיד אלא דסבירא ליה לת"ק דהנפקא מינה בין קרבן יחיד לקרבן ציבור היינו במקום שיש כבוד המקדש להקריב דוקא באותו יום. ומכל מקום אם עבר יומו לא בטל קרבנו. בזה יש נפקא מינה בין קרבן יחיד לקרבן ציבור. ובזה נתיישב יפה סוגי' בפסחים (ע,א) ורבנן אמאי לא דחי שבת הא ודאי קרבן ציבור הוא. ושם (עו,ב) דסלקא דעתך אמינא כיון דקרבן ציבור הוא וביומא ד"ז א' לא פריס פר ע"ז אף על פי דצבור הוא. פירוש כיון דכבר קרב הקרבן מצוה להביא הנסכים ביומו אף על פי שאינו לעיכובא. כ"ז דעת ת"ק. וזהו דברי חז"ל ברבה.)

אכן לדעת ר"מ ור"י יומא (נ,א) שאין הדבר תלוי אלא בזמנו קבוע. א"כ צ"ל הא שדחה שבת הוא שמום דהוי שמחת חנוכה כמו מועד. שאין הפסק בשבת כך אין הפסק בחנוכה ועיין מה שכתבתי להלן י' י' ותבין.

פרק ז, עב

עב ביום עשתי עשר יום נשיא לבגני אשר פגעיאל בן-עכרון:

ביום עשתי עשר יום. האי יום השני מיותר. ללמדנו דהוי כאלו הקריב בכל עשתי עשר יום. ועיין בסמוך (פסוק פד).

פרק ז פד

פד זאת חנכת המזבח ביום המשח אתו מאת נשיאי ישראל קצרת כסף שתים עשרה מזרקי-כסף שנים עשר כפות זהב שתים עשרה:

ביום המשח אותו מאת נשיאי ישראל. במדרש רבה איתא דשקל הכתוב כאלו הקריבו כולם ביום המשח. וכן כאלו הקריבו כולם אחרי המשח כמו שכתוב להלן פ"ח והיינו כמו שכתבתי דכולם הקריבו בשביל כל ישראל ולא כל אחד בשביל שבטו.

פרק ז, פה

פה שלשים ומאה הקערה האחת כסף ושבעים המזרק האחד כל כסף הפלים אלפים וארבע-מאות בשקל הקדש:

שלשים ומאה וגו'. ולא כתיב שהיו מלאים סולת כמו בסמוך (פסוק פו) בכפות זהב משום דלא חזר המקרא למנות אלא מה שבא בחידוש ללמדנו שהיה קרבן ציבור דכל ישראל. והמנחה לא היה חידוש. מה שאין כן הכלים שנעשו בזה כלי שרת שבאין דווקא משל צבור.

פרק ז, פו

פו כפות זהב שתיים-עשרה מלאת קטרת עשרה עשרה הכף בשקל הקדש כל-זהב הכפות עשרים ומאה:

(פו) מלאת קטרת. זה בא בחידוש קטרת זרה על מזבח החיצון. ומשום שהיה קרבן ציבור.

פרק ז, פז

פז כל-הבקר לעלה שנים עשר פרים אילם שנים-עשר כבשים בני-שנה שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת:

ומנחתם. מזה ג"כ מבואר דהיה קרבן ציבור. דקרבן יחיד לא היה עוד בחיוב נסכים כמו שכתבתי לעיל ט"ו.

פרק ז, פח

פח וכל בקר זבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילם ששים עתדים ששים כבשים בני-שנה ששים זאת תנפת המזבח אחרי המשח אתו:

וכל בקר זבח השלמים. גם בזה היה חידוש שהיה בשביל צבור. ואין שלמי צבור אלא בעצרת והם קדשי קדשים. וכאן היו קדשים קלים ונאכלים לישראל. אלא שאני חנוכה. ומשום הכי לא כתיב כאן ומנחתם משום דקרבן ציבור כאלה אין טעון נסכים. ועיין מה שכתבתי בהר"ד.

אחרי המשח אותו. כבר נתבאר דמשמעו כאלו כולם הקריבו ביום שנים עשר.

פרק ז, פט

פט ובבא משה אל-אהל מועד לדבר אתו וישמע את-הקול מדבר אליו מעל הפפרת אשר על-ארץ העדת מבין שני הפרכים וידבר אליו :

ובבא משה וגו' לדבר אתו. לשון אתו משמעו שניהם מדברים כדאיתא בש"ר (מא,ה) על הפסוק ככלתו לדבר אתו. שהוא תורה שבע"פ שהיה משה שואל והקב"ה משיב. או שהיה משה למד בשפע רוח הקודש מן השמים. ואמר הכתוב שהיה משה רגיל בכל יום לבא לאהל מועד לתורה שבע"פ שאין לה תכלה וקץ. והגיע כמה פעמים אשר **וישמע את הקול מדבר אליו.** דבור מפורש שמשה היה שומע ושותק.

וידבר אליו. שני אופני דברות היו שם. האחד פרשיות שבתורה מיד ולדורות. השני לצורך שעה. והראשון שהוא הדבור המובחר היה בא ממקום מצומצם מעל הכפרת אשר על ארון העדות מבין שני הכרובים.

וגם **וידבר אליו** דברות לצורך השעה. ולא היה מצומצם ממקום קדושה עליונה זו. אלא מכל הכפורת. ועיין להלן י"ז י"ט מה שכתבתי

(הרחב דבר: והמלך החכם אמר בס' קהלת (ח,א-ו) מי כהחכם ומי יודע פשר דבר. חכמת אדם תאיר פניו ועוז פניו ישנא. אני פי מלך שמור ועל דברת שבועת אלהים. אל תבהל מפניו תלך ואל תעמוד בדבר רע כי כל אשר יחפוץ יעשה. באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה. שומר מצוה לא ידע דבר רע ועת ומשפט ידע לב חכם. כי לכל חפץ יש עת ומשפט וגו'.

הביאור בזה הוא כי שלמה הזהיר את העם פעם בכח חכמתו פעם בכח מלכותו. ואמר ההבדל שבין אזהרות הללו מי כהחכם. כשהנני מזהיר בכח החכמה אין השומע נזהר כל כך כמו החכם עצמו שמבין כמה נחוץ הוא. ומי יודע פשר דבר. וכן להיפך שהדבר אינו נחוץ כל כך מי יודע שהעצה אינו רותחת אלא כמו פושרין רק החכם עצמו אבל השומע אינו יודע לחלק בין עצה לעצה ונזהר בשניהם בשוה. ואמר כלל שידעו שומעי עצת והזהרת החכם חכמת אדם תאיר פניו. בשעה שמדבר בחכמה פניו מאירות ואז יש לחוש לדבריו מה שאין כן ועוז בשעה שמדבר מתוך כעס וכדומה מטבעי הגוף שעזים הם על כשרון הדעת אז פניו ישנא שעל פניו ניכר איזה מדה מתגברת עליו בשעה זו, וא"כ אין חוש לדבריו כל כך.

אבל כ"ז כשהוא בא בכח החכמה. אבל אני פי מלך כשאני שלמה בא בכח המלוכה אז שמור בלי שום נפקא מינה וחקירה. [ולא אמר תחלה אני פי חכם שאינו דרך ארץ לומר כן מה שאין כן אני פי מלך]. ועל ולמעלה מזה שאני פי מלך [ומשום הכי באה הנגינה במפסיק].

דברת ולמעלה מדברת היא שבועת אלהים. והאי ועל וכן אלהים קאי גם על דברת גם על שבועת וכמו שהיה כתוב ועל דברת אלהים ועל שבועת אלהים, ופירש של דברת אלהים - הוא דבור הבא לצורך שעה, ושבועת אלהים הוא דבור שבתורה שבא בברית שהוא כשבועה. ופירש עוד קהלת דאזהרת מלך אל תבהל מפניו תלך אולי פני הכעס של המלך וכדומה תלך ויהיה מתחרט על צויו. ואל תעמוד בדבר רע פירש כשמצוה המלך לעשות רע אל תחוש לזה. כי כל אשר יחפוץ יעשה.

ואמר עוד קהלת באשר דבר מלך שלטון פירש לא תחשוב בהמרותך על דבר מלך. כי אינך מורד במלך עצמו לא כן הדבר כי דבר מלך הוא השלטון ע"כ מי יאמר לו מה תעשה. בכחו לעשות בדבריו כרצונו.

שומר מצוה וגו' כשאתה תשמור פקודת המצוה. לא ידע דבר רע - לא יענש בשום אופן אפילו בעשותו דבר רע כי כך הוא מצווה ועשה אבל ועת ומשפט ידע לב חכם החכם המצוה עליו לדעת השעה לפי העת ולפי הענין

כי לכל חפץ יש עת ומשפט פירש אע"פ שאין השכל גוזר כן מכל מקום יש עתים ומשפטים שההכרח לדלג על העצה והחכמה ועוד טעמים מפרש והולך.

למדנו שיש ליזהר הרבה בדבור הבא בכח מלוכה ומכל שכן בדבור אלהים אפילו לשעה. ומכל שכן בשבועת אלהים שהוא התורה הנצחית וגבוה מכל דבר. (.